

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 18/2005 vp**

**Hallituksen esitys laiksi ylioppilastutkinnon
järjestämisestä**

Sivistysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä huhtikuuta 2005 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä (HE 31/2005 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi sivistysvaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto sivistysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Ulla Taskinen, opetusministeriö
- professori Pentti Arajärvi
- professori Mikael Hidén
- professori Veli-Pekka Viljanen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä. Esityksen pääasiallisena tarkoituksena on saattaa ylioppilastutkintoa koskeva sääntely säädöstasoltaan perustuslain mukaiseksi. Lakiehdotus sisältää säännöksiä ylioppilastutkinnon järjestämisestä, tutkinnon suorittamisesta sekä tutkintoon ja kokeisiin osallistuvien oikeusasemasta ja oikeusturvasta.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006.

Esityksen säätämisyjärjestysperustelujen mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Koska perustuslakivaliokunta on aiemmin ottanut kantaa ylioppilastutkintoa koskevan sääntelyn säädöstasoon, on hallitus kuitenkin pitänyt perustuslakivaliokunnan lausunnon pyytämistä esityksestä suotavana.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Asetuksenantovaltuudet

Esityksen pääasiallisena tarkoituksena on nostaa ylioppilastutkinnon järjestämistä koskeva

sääntely perustuslain vaatimusten mukaisesti lain tasolle (PeVL 58/2001 vp, s. 3/II ja PeVL 12/2004 vp, s. 3/II). Lakiehdotus sisältää useita valtuussäännöksiä, joiden nojalla ylioppilastutkinnon järjestämiseen ja tutkinnon suorittami-

seen liittyvistä seikoista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan 6 §:n 2 momentin perusteella säätää mahdollisuudesta vaihtaa kokeen vaativuustasoa. Valtuus on rajattu perustuslain 80 §:n näkökulmasta riittävän täsmällisesti tilanteisiin, joissa tutkinnon pakollisesta kokeesta on annettu hylätty arvosana. Lakiehdotuksen 7 §:n 1 momentti sisältää valtuuden, jonka nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää mahdollisuudesta suorittaa tutkinto laissa säädettäväksi ehdotettua pitemmän ajan kuluessa. Valtuus on riittävän täsmällisesti rajattu momentissa mainittuihin hylkäämis- ja keskeytymistilanteisiin eikä siksi muodostu ongelmalliseksi perustuslain 80 §:n näkökulmasta. Kokeista annettavista arvosanoista säädetään 8 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella. Tällaisten käytännön järjestelyihin liittyvien seikkojen sääntely voidaan perustuslain 80 §:n estämättä osoittaa asetuksenantajan tehtäväksi. Perustuslain kannalta ei ole huomautettavaa myöskään 12 §:n 2 momenttiin ja 14 §:n 3 momenttiin sisältyvistä valtuuksista, joiden nojalla valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää erinäisistä tutkintotodistuksiin ja niiden antamiseen liittyvistä teknisluonteisista yksityiskohdista.

Muutoksenhakuoikeus

Ylioppilastutkintolautakunnan päätös. Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen haetaan 13 §:n 1 momentin perusteella muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeuteen. Koesuorituksen arvostelua koskevaan päätökseen ei kuitenkaan 13 §:n 2 momentin mukaan saa hakea muutosta.

Koesuorituksen arvostelulla on sinänsä tärkeä merkitys kokelaalle ennen muuta hänen myöhempien opiskelumahdollisuuksiensa kannalta. Siksi on oikeusturvan näkökulmasta tärkeää, että päätökseen koesuorituksen arvostelusta on lakiehdotuksen 14 §:n säännösten perusteella mahdollista hakea tarkastusarvostelua. Sitä toimittamaan on määrättävä arvostelijoita, jotka eivät ole aikaisemmin arvostelleet tarkastuksen kohteena olevaa suoritusta. Arvostelijoi-

ta tulee olla vähintään kaksi. Lisäksi on huomattava, että ylioppilastutkinto on lakiehdotuksen 7 §:n säännösten perusteella mahdollista suorittaa useampana tutkintokertana ja että sääntely sisältää mahdollisuuden uusialuotteluun koesuoritus. Näin ollen — ja kun vielä otetaan huomioon kokeen arvosteluun liittyvän päätöksenteon luonne — perustuslakivaliokunta ei pidä ehdotettua oikeusturvajärjestelyä ongelmallisena perustuslain 21 §:n säännösten kannalta (ks. PeVL 3/1997 vp, s. 3/I sekä yliopistolain 33 § ja 35 §:n 2 mom.).

Rehtorin päätökset. Lakiehdotuksen 15 §:n 1 momentissa säädetään muutoksenhausta rehtorin päätökseen evätä oikeus osallistua ylioppilastutkintoon tai siihen kuuluvaan kokeeseen taikka erillisenä suoritettavaan kokeeseen. Rehtorin päätökseen voidaan hakea oikaisua lääninhallitukselta, jonka päätöksestä haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksessa ei ole nimenomaista säännöstä rehtorin toimivallasta evätä kokelaan osallistumisoikeus. Lisäksi rehtorin toimivalta hyväksyä ilmoittautuminen käy ilmi lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentista vain välillisesti. Rehtorin näistä toimivaltuuksista on perustuslain 2 §:n 3 momentin takia syytä lisätä lakiin nimenomaiset säännökset.

Ylioppilastutkintoon kuuluvaan kokeeseen voi erityisestä syystä 4 §:n 2 momentin perusteella osallistua myös sellainen lukion oppimäärää suorittava, joka ei ole opiskellut pykälän 1 momentissa tarkoitettuja oppimääriä mutta jolla muutoin voidaan katsoa olevan riittävät edellytykset kokeesta suoriutumiseen. Oikeudesta osallistua kokeeseen päättää lukion rehtori.

Ehdotettu säännös on muotoiltu rehtorin harkintavaltaan viittaavaksi ("kokeeseen voi osallistua") eikä henkilöllä siksi näytä olevan oikeutta osallistua kokeeseen. Toisaalta 4 §:n 2 momentti sisältää sellaisia — joskin väljiä — mainintoja kokeeseen osallistumisoikeuden edellytyksistä, jotka valiokunnan mielestä muodostavat riittävän täsmällisen perustan oikeute-

na pidettävän suhteen syntymiselle yksilön ja julkisen vallan välille perustuslain 21 §:n 1 momentin tarkoittamassa mielessä (PeVL 12/1997 vp, s. 1/II). Näin ollen kokeeseen osallistumisoikeutta hakeneella on perustuslain nojalla oikeus saada rehtorin päätös tuomioistuimen käsiteltäväksi. Lakiehdotuksen 15 §:n 1 momenttia on kuitenkin syytä tarkistaa siten, että momentin mukainen oikeusturvajärjestely kattaa myös puheena olevan rehtorin päätöksen.

Ylioppilastutkintotodistuksen antaminen. Ylioppilastutkintotodistus annetaan 12 §:n 1 momentin perusteella kokelaalle, joka on suorittanut tutkinnon ja jolle annetaan lukion päättötodistus tai todistus ammatillisen perustutkinnon suorittamisesta. Ylioppilastutkintolautakunnan antaman todistuksen luovuttamisesta sen saamisen edellytykset täyttävälle kokelaalle päättää käytännössä lukion rehtori.

Ylioppilastutkintotodistuksen antaminen tai antamatta jättäminen on merkityksellistä henkilön oikeuksien kannalta, sillä ylioppilastutkinnon suorittaminen tuottaa yleisen jatko-opinto-

kelpoisuuden korkeakouluihin. Oikeusturvaystistä on siksi tärkeää, ettei muutoksenhaku-oikeutta rehtorin tähän päätökseen ole ehdotettu rajoitettavaksi ja että tutkintotodistuksen antamisen edellytyksenä olevaa päättöarviointia koskevat oikeusturvajärjestelyt lukiolain 34 §:n 6 momentissa ovat asianmukaiset. Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetty oikeusturvajärjestelyt kuitenkin poikkeavat — ennen muuta lain 44 a §:n 4 momentissa olevan valituskiellon takia — lukiolain vastaavasta sääntelystä. Valiokunta pitää edellä esitetystä syistä tärkeänä, että myös ammatillista perustutkintoa suorittavalla on oikeus saada päättöarviointiaan koskeva asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Sääntelyä on tältä osin aiheellista tarkistaa nyt arvioitavana olevaa esitystä käsiteltäessä.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavalisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Helsingissä 19 päivänä toukokuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj. Arja Alho /sd
jäs. Leena Harkimo /kok
Roger Jansson /r
Irina Krohn /vihr
Miapetra Kumpula /sd
Annika Lapintie /vas
Outi Ojala /vas

Reino Ojala /sd
Klaus Pentti /kesk
Markku Rossi /kesk
Simo Rundgren /kesk
Seppo Särkiniemi /kesk
Ilkka Taipale /sd
vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Sami Manninen
eduskuntasihteeri Marja Wallin.